

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΛΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καιροὺς εἰπώθηκε πὼς τὸ θέατρο εἶναι τὸ σχολεῖο μιᾶς κοινωνίας. Σχολεῖο πού δίχως δασκαλική σοβαροσύνη, δίχως ἀφαιρεμένες φιλοσοφίες, δίχως ἀπὸ καθέδρας δογματισμό, παρὰ βοηθώντας τὸ καλλιτεχνικὸ ψυχόρμητο τοῦ θεατῆ, φέρνοντάς του στὸ φῶς τίς κρυμμένες δίπλες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, δείχνοντάς του γυμνῆ τὴ ζωὴ, συζυγώντας μαζί του, δυναμώνει τὴν κοινωνικὴ νόηση καὶ πλάθει τὴν κατάλληλη περιουκλωσιὰ γιὰ τὸ φυσικὸ ἀνέβασμα στὴ σκάλια τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Τέχνη, καὶ πρῶτ' ἀπ' ἑλα ἡ θεατρικὴ, ἀντίθετα πρὸς ὅλες τίς λογῆς λογῆς θεωρίες, ἔχει ἀναφισητὴτητα σκοπὸ καὶ μέτρο. Σκοπὸ, τὸ δίδαγμα καὶ τὴν καλλιέργεια νοῦ καὶ ψυχῆς καὶ τὴν ἀπὸ τὰ πράγματα βγαλμένη φιλοσοφικὴ διάπλαση γιὰ τὸ ἀγνάντεμα τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ζωῆς, καὶ μέτρο, τὴν καλλιτεχνικὴ ἀντίληψη ἑνὸς λαοῦ, ἑνὸς ἔθνους, μιᾶς κοινωνίας, ἀντίληψη πού φανερώνει τὸν ἐσωτερικὸ τρόπο πού δουλεύει ἡ τέχνη γιὰ τὸν τέτοιο σκοπὸ.

Στὴ νέα μας κοινωνία ἡ «ἀστική» ἀντίληψη κ' ἰδεολογία τῆς ζωῆς ἔφερε τὸ θέατρο σύμφωνα μὲ τὰ εὐρωπαϊκὰ παραδείγματα τοῦ μπουρζουαζισμοῦ, στὴ μοίρα καὶ στὴ σειρά τῆς λεγόμενης «κοσμικῆς κίνησης». Κ' ἐπειδὴς ἡ «κοσμικὴ» αὕτὴ κίνηση περιορίζεται στὸν κύκλο τῆς «καλῆς» τάξης πού ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς πλουτοκράτες καὶ τελειώνει στοὺς δημέσιους ὑπάλληλους, γιὰ τὴν τάξη αὕτὴ μονάχα ἔμεινε τὸ θέατρο διασκαδαστικὸ ἀπόχτημα. Ἡ μικροαστικὴ κ' ἐργατικὴ τάξη, δηλαδή ὁ πολὺς κόσμος, ὁ λαός, στάθηκε ξένος ἐλόστελα ἀπὸ κάθε ἐνδιαφέρον θεατρικόν. Ὅλα τὰ θέατρα, πρῶτα τὰ Βασιλικὰ κ' ὕστερα τὰ Δημοτικὰ τῆς Ἀθήνας, τοῦ Περαία, τῆς Πάτρας, Σύρας, Βόλου, Τρίπολης, καθὼς καὶ τὰ ἰδιωτικὰ, δὲν εἶναι παρὰ γιὰ νὰ ὑπερετοῦνε τὴν κοσμικὴ κίνηση καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς φευτικῆς ἐπίδειξης. Τὸ ξετρόχιασμα αὐτὸ τοῦ θεάτρου ἀπὸ τὸ φυσικὸ του δρόμο γιὰ τὸ δικὸ μας τόπο ἔφερε τὴ χρεωκοπία τῆς δραματικῆς τέχνης, πού κατάντησε καὶ τελευταῖα ἀκόμα νὰ σέρνεται μὲ τὰ δεκανίκια τῆς μίμησης καὶ τῆς χοντροκοπιᾶς. Τὸ ξαναγέννημα καὶ τὸ ξανάνθισμα τῆς Τέχνης αὕτης θὰ σημειωθῆ σὰν ἀκολούθημα βέβαιον καὶ φυσικὸ μονάχα σὰ στερεωθῆ σὲ μᾶς τὸ «λαϊκὸ θέατρο».

*

Πολλοὶ νομίζουσι πὼς «λαϊκὸ θέατρο» σημαίνει βασιλεία τῆς «Γενοδέφας» καὶ θρίαμβος τῆς φουστα-

νέλλας, αὐτὰ ἴσα ἴσα πού ἔρχεται νὰ πολεμήσῃ. Μὰ δὲ χρειάζεται καὶ πολὺς κόπος νὰ νοιώσῃ κανένας πὼς τὰ δράματα τοῦ Περεσιάδη πού κοπανίζουν τὰ αἰώνια δίκια τῆς πατημένης «τιμῆς» καὶ τίς ἄλλες μπόσιμες θεωρίες τῆς κάθε πρόληψης τοῦ δρόμου, δὲ θὰ εἶναι βέβαιον ἐκεῖνα πού θὰ προσφέρῃ στοὺς θεατῆς του τὸ ἄξιο τοῦ προρισμοῦ του «λαϊκὸ θέατρο». Κι ἀκόμα μῆτε ἔργα σὰν τὴν «Πενταγυῖα» καὶ τὸ «Νταβέλη» τοῦ Σταθόπουλου, πού παρουσιάζονται γιὰ λαϊκὰ ἔργα, μποροῦνε νὰ σταθοῦνε μὲ τὴν ἀσκήμια καὶ τὰ δημοσκοπικὰ τους νταδατούρια σὲ μιὰ τέτοια σκηνή.

Τὸ «λαϊκὸ θέατρο» μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὸ ἀγνὸ αἶσθημα τοῦ πολὺ κόσμου καὶ νὰ τὸ φτάσῃ στὸν κάποιον δρόμον μιᾶς θετικῆς καλλιτεχνικῆς ἀντίληψης πού θὰ φέρῃ τὸ χαμένο σὲ μᾶς θεατρικὸ ἐνδιαφέρον, πού θὰ ὑψώσῃ τὴ θεατρικὴ μας Τέχνη καὶ ἀπὸ τίς δυὸ τῆς μεριές, ἀπὸ τὴ μερικὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς ἀπόδοσης. Ἔτσι συγγραφέας κ' ἠθοποιὸς θὰ ἔχουσι μπροστά τοὺς «κοινὸς» ἄδολο ἀπὸ τὴ μικροσυφεροντολογία τοῦ Τύπου καὶ ἀπὸ τὰ διαστρεμμένα γούστα τῆς «καλῆς» τάξης, κοινὸ πού θὰ τοὺς δίνῃ τὸ μέτρο τῆς καλλιτεχνικῆς τους βαρύτητας, ἂν ἔχῃ μὲ μαθηματικὰ ὑπολογισμένη δικαιοσύνη μὰ πάντα μὲ ἀντίληψη καθαρότερη καὶ πιστότερη ἀπὸ τοῦ σημεροῦς λιγοστοῦ κοινοῦ τοῦ ἀψυχροῦ ἀθηναϊκοῦ θεάτρου.

Σὲ τέτοιο κριτήριον δὲ θὰ μπορέσουσι νὰ πάρουσι χάρη ποτὲς τὰ σημερὰ ἔργα τῆς ξυπνάδας καὶ τῆς εὐφυολογίας σὰν τὰ «Παναθηναϊκά», τοὺς «Κινηματογράφους» καὶ τὰ «Καινούρια σπίτια», γιὰτὶ δὲν ξεφεύγει τοῦ γεροῦ ἀπλοῦ ἀνθρώπου τὴ νόηση ἡ κρυμμένη κουτοπόνηρη ἀνοσιὰ κ' ἐπιπλοαιότητά τους. Μῆτε θὰ μπορέσουσι νὰ φανερωθοῦν τὰ «λεπτά» ἔργα τῆς «Ἰόνης», τῆς «Ασλίτας», τῆς «Μαρίας-Σαλώμης», τοῦ «Βασιλιᾶ Ἀνήλιαγου», τῆς «Ἀδελφῆς», τῆς «Τζένης» καὶ τοῦ «Ἰπεράνω τοῦ κόσμου τούτου», γιὰτὶ ἴσα ἴσα πολὺ ὑπεράνω τοῦ κόσμου στέκονται ὅλα τους σὲ βασιλεία πού ἡ θεατρικὴ Τέχνη ποτὲς δὲ στρέγει νὰ φυλακίζεται. Κι ἂ σήμερα βλέπουσι τὸ περίεργον στὰ παραπάνου ἔργα πού πρωταναφέραμε νὰ μαζεύεται γιὰ νὰ γέλῃ μαζί μὲ τοὺς ἄλλους καὶ ὁ λεγόμενος «κοσμικῆς», τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπελπίσῃ, γιὰτὶ ὁ κοσμικῆς αὐτὸς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ναικοκύρηδες κ' ἐμπόροι πού τὰ ἰδανικὰ κ' ἡ μὲρφωσή τους περπατοῦν πλάι πλάι μὲ τίς ἀστικὲς συνήθειες τῆς «καλῆς» τάξης πού σὲ λίγο καιρὸ, μόλις ὁ παρὰς τοὺς βροντήξῃ, θὰ γίνουσι καὶ δαῦτοι ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπίλεχτα μέλη τῆς.

Τέτοιο κοινὸ χεροκροτεῖ στὸ «ἀριστοκρατικώτε-

ρον θέατρον τῆς πρωτεύουσας ἐπὶ πολλὰς ἐσπέρας» τὴν «Πειρασμὸν» τοῦ κ. Ξενοπούλου, ὅπως πέτεται γράφοντας ὁ ἴδιος συγγραφέας του σὲ κάποιο περιοδικό, ποῦ αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἴσα ἴσα καταδίκη γιὰ ἔργον καὶ συγγραφέα.

*

Ἔργα γιὰ τὸ «Λαϊκὸ θέατρο» ρωμαίικα δὲν ὑπάρχουν γιὰ τὴν ὥρα. Ὅμως δὲ θ' ἀργήσουν νὰ φανθοῦν, γιὰτὶ τὸ σπέρμα σαλεύει καὶ μόνο φρόντισμα τοῦ χρειάζεται. Αὐτὸ βέβαια δὲ θὰ μπόδιζε τὸ θέατρο νὰ λειτουργήσῃ. Ὑπάρχουν ξένα ἔργα πολλὰ ποῦ μιὰν ἀξία μετάφραση στὴν κανονικὴ μας γλώσσα θὰ ἔδειχνε τὴν καταλληλότητά τους. Ὑπάρχουν ἔργα ποῦ πολεμοῦνε γιὰ τὴν λευτεριά τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὰ δεσμά της, καὶ τὸ σύγχρονον ξένο θέατρο εἶναι ποῦ ἔδωσε τὸν τένο μὲ σημαντικῆς ἀξίας δημιουργήματα. Μὰ δὲ θὰ εἶταν ἀσκοπο στὴν ἀρχὴ νὰ θρέφονταν ἡ λαϊκὴ ψυχὴ μὲ τὰ κλασσικὰ ἔργα ἀπὸ τὸ Σοφοκλῆ ἴσαμε τὸ Σαιξπηρο. Τὰ μεγάλα ἔργα εἶναι ποῦ πολὺ λαϊκὰ μὲ τὴν ἀληθινὴ σημασία τῆς λέξης. Γιατὶ ποῖός θὰ μποροῦσε ν' ἀρνηθῆ πὼς τ' ἀρχαῖον θέατρο ποῦ ἔδωσε τ' ἀριστουργήματα δὲν εἶτανε λαϊκὸ ὡς τέτοιο ποῦ μᾶς χρειάζεται σήμερα; Κι ἀκόμα ποῖός δὲ θ' ἀναγνωρίσῃ πὼς ἀπὸ τὸ πολὺ ἐγγλέζικο λαϊκὸ δημόσιον ὑψώθηκε καὶ δοξάστηκε ὁ Σαιξπηρος;

Κι ἂν τὸ λαϊκὸ θέατρο δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ τὸ δημιουργήσουν σύλλογοι κ' ἑταιρίαι ποῦ γιὰ φέρμα τους ἔχουν τὴ μορφωσὴ τοῦ λαοῦ καὶ τὴ φροντίδα του, δὲ θὰ εἶτανε κακὴ ἐπιχείρησις ἀπὸ τὴ μεριά τῆς χρηματικῆς ὑφέλειαις μιὰ τέτοια ἴδρυσσις ἐνὸς Λαϊκοῦ θεάτρου στὴν Ἀθήνα. Οἱ διάφοροι θιασάρχαι καὶ θεατρῶνῆδες ποῦ φυραίνονται τὸ μυαλό τους στοχαζόμενοι πὼς νὰ μαζέψουν τὸ λιγοστὸ κοινὸ μας στὸ θέατρό τους, θὰ ἔκκιναν δουλειὰ πρώτης γραμμῆς ἂν πάσκιζαν νὰ δημιουργήσουν κινούμενον κοινὸ σὲ πλατύτερον κύκλον, ποῦ θὰ εἶταν ἓνα κεφάλαιο καὶ σήμερα καὶ στὸ μέλλον σημαντικό γιὰ νὰ προκόψῃ τὸ ρωμαίικον θέατρο πλουτίζοντας κι αὐτοὺς τοὺς ἴδιους.

Εἴμαστε βλαβειὰ πεισμένοι πὼς ἡ ἀγνή νόησις τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, αἰῶνες τώρα κοιμάμενη, θὰ δώσῃ μὲ τὸ ζῦπνημά της μιὰ ὀρισμένη διεύθυνσις στὴ θεατρικὴ μας Τέχνη, ποῦ τρεμοδιαθαίνει σήμερα σ' ὄλους τοὺς δρόμους, δυναμώνοντας σύγκαιρα τὸ καλλιτεχνικὸ αἵτημα τῆς κοινωνίας μας μ' ἐλπίδα γερῆς καὶ φυσικῆς ἀντίληψης γενικῆ τῆς ἀληθινῆς Τέχνης.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΜΕ μαλώνεις πὼς δὲν τιμῶ τοὺς προγόνους μας. Τοὺς τιμῶ καὶ τοὺς δοξάζω. Ἦταν μεγάλοι ἄνθρωποι, ναί· μὰ πρέπει νὰ ζήσουμε κ' ἑμεῖς. Καὶ νὰ ζήσουμε τὴ σημερινὴ ζωὴ, ἔπος ἐξῆσαν κ' ἐκαίνοι τὴ δική τους.

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΚΑΣΣΙΑΝΗ

Σβίνει ἡ καντήλα τῆς εἰκόνας
στὸ κελλί· ὄξω βογγᾶ χειμῶνας·
μαῖσσοι καὶ ξωτικὲς σοῦ συνεπαίρουνε
τὸ λογισμὸν κάποιον μικριὰ
ἀργό, κι ἀντίκρου τονὲ φέρουνε
στῆς Θεοδώρου τὸ χρυσὸ θρόνον ποῦ στέκει
ἥλιος· καὶ γύρω γέρονε
τοῦ Βυζάντιου ὅλα τὰ δυνάτ' ὀπισθιά,
κ' εἶν' ἡ πορφύρα τῆς ὀλόλαμπο ἥλιοι, θιάμπη!
Κ' ἔσένα τοῦ κελλιού σου τὸ σοσιτάδι τί σοῦ πλέκει;
Ράσο μαρτυρικὸ στὴ μοναξιά
κι ἀπελπισία παντοτεινὴ,
Κισσιανὴ!

Ἡράκλειος.

Μ. ΚΑΛΥΒΙΤΗΣ

ΧΑΜΟΓΕΛΟ

Σὰ δειλινοῦ στερονόφωτο, σὶ θυματοῦ καπνῶ,
Σὰ ρόδο ἐτοιμοθάνατο σὲ διάφανον ἀνθογαλῶ,
Βλέπω τὸ χαμογέλιον σου ἀθάρατο κι ἀχνό.
Δειλὸ καθὼς γεννήθηκε, νὰ ξεφυχάη κι ἀγάλη.

Καὶ νὰ τὸ κλείσω θέλησα σὲ θήκη βυσσινιά,
Μαργαριτάρι ἀχνότατο σὲ φόντο ματαμένο.
Γυρεύω θήκη νὰ τοῦ βροῦ, μὰ κείνο τὴν καρδιά
Μοῦ πήρε, καὶ στὰ βάθια τῆς τὸ βροῖσμον θρονιασμένο.

ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Ἦρθα ξανά μιὰ νύχτα ἀργὰ φεγγαροφωτισμένη.
Στ' ἀγαπημένο σπίτι μας στοὺς τόπους τοῖς παλαιοῦς.
Ἦρθα ξανά καὶ γύρεψα τοῦ κάκου, πικραμένη,
Τὶς ὑσπερες καμαρούλες του καὶ τὼν φιλιῶν ἀχοῦς.

Πόσος καιρὸς ἐδιάβηκε! . . . τὸ σπίτι μας ῥημάδι
Μὲ τοὺς πεσμένους τοίχους του, τοὺς ἴσκιους, τὰ στοιχειά,
Σὲν κάποιον κρῖον φάντασμα μοῦ φάνηκε, τὸ βράδι
Ὅπου ἡ τρελλὴ ἐπρόσμενα ἀγάπης ἐκκλησιά.

Ποῦναι τὰ ρόδα, ποῦ οἱ μουσκῆς, ποῦ τὰ χιονάτα φουέλια;
Ποῦ τὸ μπαλκόνι τῶμορφο, τὸ κάτασπρο κλουβί,—
Ποῦ μᾶς κρατοῦσε ὡς πουλιά, σὶ χλωμιάζε κ' ἡ Ποῦλια
Γέροντας, καὶ μᾶς ἄφηνε νὰ πάη νὰ κοιμηθῆ! . . .

Πρασινωπὲς τοῦ φεγγαριοῦ χορεύουν οἱ ἀχτίδες
Στὰ ἔρμα τὰ χαλάσματα, στὶς πέτρες τὸ σωρό.—
Μιὰ νυχτερίδα σὲ παλιὲς ἀνάμεσα σανίδες
Τριλλίζει. . . Ὡμίε, πὼς ἔκλαψα στὸν τάφο τὸν πικρό. . .

ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΗΠΛΑ